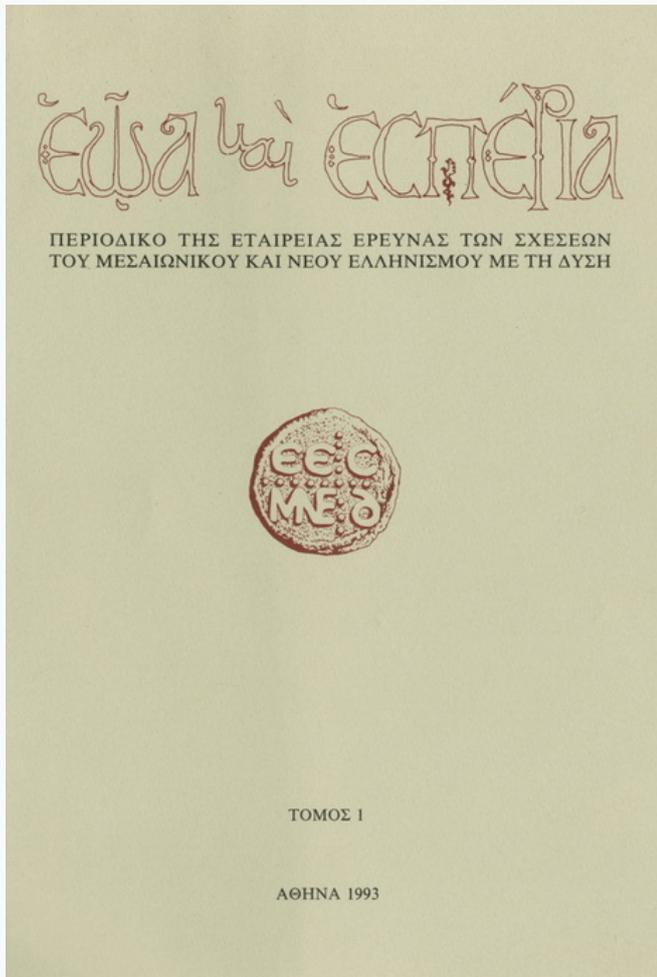

Eoa kai Esperia

Vol 1 (1993)

**Η ΑΝΔΕΓΑΥΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟ ΠΡΙΓΚΗΠΑΤΟ
ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ
ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΟΛΟΥ Β' (1289-1300)**

ΜΑΡΙΑ ΝΤΟΥΡΟΥ - ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

doi: [10.12681/eoaesperia.22](https://doi.org/10.12681/eoaesperia.22)

To cite this article:

ΝΤΟΥΡΟΥ - ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ Μ. (1993). Η ΑΝΔΕΓΑΥΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟ ΠΡΙΓΚΗΠΑΤΟ ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΟΛΟΥ Β' (1289-1300). *Eoa Kai Esperia*, 1, 45-59.
<https://doi.org/10.12681/eoaesperia.22>

Η ΑΝΔΕΓΑΥΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟ ΠΡΙΓΚΗΠΑΤΟ ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΟΛΟΥ Β΄ (1289-1300)

Με την εργασία αυτή γίνεται προσπάθεια να εξεταστούν τα πρώτα χρόνια της κυριαρχίας του Ανδεγαυού βασιλέα της Νεαπόλεως Καρόλου Β΄ (1285-1309) στο πριγκηπάτο της Αχαΐας και στην Κέρκυρα με οδηγό τα έγγραφα του Αρχείου της ανδεγαυικής Γραμματείας¹. Το Αρχείο αποτελεί την πολυτιμότερη επίσημη πηγή για το φραγκοκρατούμενο ελληνικό χώρο μετά το 1267, παρά τις πολλές ελλείψεις που προέρχονται από απώλειες εγγράφων κατά τη διάρκεια των αιώνων και μετά την ολοσχερή καταστροφή του 1943. Ειδικά για τον Κάρολο Β΄ οι απώλειες των εγγράφων είναι περισσότερες και η έρευνα καθίσταται ιδιαίτερα προβληματική και δύσκολη.

Όπως είναι γνωστό, ο πατέρας του Καρόλου Β΄ και ιδρυτής της ανδεγαυικής δυναστείας στη Σικελία Κάρολος Α΄ (1266-1285), αφού εδραιώθηκε στο νέο βασίλειο που του είχε εκχωρήσει η παπική εκκλησία, ανέπτυξε έντονη εξωτερική πολιτική προς ανατολάς, όπου ανέλασε όλες τις δυνάμεις του². Αφορμή και αφετηρία για την εξάπλωσή του στον ελληνικό χώρο αποτέλεσε η συνθήκη του Viterbo (1267), η οποία είχε

---

1. Το ανδεγαυικό Αρχείο κατεστράφη ολοσχερώς από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής στη Νεάπολη το 1943 και από το 1950 άρχισε το φιλόδοξο έργο της εκδόσεως των εγγράφων από παλαιότερες δημοσιεύσεις ή συλλογές. Έχει ήδη ολοκληρωθεί η έκδοση του Αρχείου του Καρόλου Α΄ (1266-1285) και οι εργασίες προχωρούν με την έκδοση των εγγράφων του Καρόλου Β΄. Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί δέκα τόμοι που καλύπτουν τα χρόνια της αιχμαλωσίας του (1285-1289) και τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του (1289-1292), R. FILANGIERI, *I registri della cancelleria angioina*, τ. I-XXXVII, - Napoli 1950-1987, (στο εξής *Registri*) ιδιαίτερα σημαντική είναι η συλλογή εγγράφων των CH. PERRAT - J. LONGNON, *Actes relatifs à la principauté de Morée (1289-1300)*, Paris 1967, (στο εξής *PERRAT, Actes*) η οποία συγκεντρώθηκε πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και παρέχει τη δυνατότητα να εξεταστεί η πρώτη δεκαετία της βασιλείας του Καρόλου Β΄.

2. Βλ. σχετ. ΜΑΡΙΑ ΝΤΟΥΡΟΥ - ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, *Η ανδεγαυική κυριαρχία στη Ρωμανία επί Καρόλου Α΄ (1266-1285)*, Αθήνα 1987.

απώτερο σκοπό την ανασύσταση της λατινικής αυτοκρατορίας της Κωνσταντινουπόλεως. Παρά τις εντατικές προετοιμασίες η εκστρατεία στη Ρωμανία³ δεν πραγματοποιήθηκε εξ αιτίας του «Σικελικού Εσπερινού» - εξέγερση στη Σικελία με την υποκίνηση Βυζαντινών και Αραγωνίων τον Απρίλιο 1282 -, ο οποίος είχε ως αποτέλεσμα να χάσουν οι Ανδεγαυοί την πλουσιότερη επαρχία τους και να περιοριστούν στις περιοχές της νότιας Ιταλίας. Ο «Σικελικός Εσπερινός» ήταν η αφορμή για την αναδιοργάνωση του ανδεγαυικού βασιλείου. Ο Κάρολος Α΄ συνειδητοποίησε ότι είχε παραμελήσει τα εσωτερικά και προέβη στη δημοσίευση διατάξεων (*Constitutiones*) τον Ιούνιο 1282⁴, με τις οποίες επιχειρούσε να πατάξει τις αυθαιρεσίες των αξιωματούχων θεσπίζοντας αυστηρές ποινές: τον επόμενο χρόνο (Μάρτιος 1283) με τη συνεργασία του διαδόχου του Καρόλου πρίγκηπα του Salerno, θέσπισε σειρά άρθρων (*Capitoli di San Martino*)⁵, τα οποία αποτελούσαν προνομιακές διευκολύνσεις που ρύθμιζαν τις σχέσεις με την αριστοκρατία, την εκκλησία και τις πόλεις. Ο Κάρολος Α΄ πέθανε τον Ιανουάριο 1285 χωρίς να ολοκληρώσει το έργο του: άφησε το βασίλειο κατεστραμμένο οικονομικά, λόγω των υπέρογκων στρατιωτικών δαπανών, και ακέφαλο, λόγω της αιχμαλωσίας του διαδόχου του από τους Αραγωνίους (Ιούνιος 1284). Παρ' όλα αυτά το βασίλειο επέζησε, πρώτον χάρη στην υποστήριξη της Αγίας Έδρας⁶, όπου ο Κάρολος Β΄ στράφηκε για βοήθεια, και δεύτερον χάρη στις μεταρρυθμίσεις του πατέρα του, οι οποίες συνέβαλαν στη διατήρηση της υποταγής των επαρχιών της Ιταλίας και στην ανακούφιση του λαού από τις αυθαιρεσίες των διοικητικών οργάνων, ενώ συγχρόνως διευκόλυναν το έργο του Πάπα για αποκατάστασή της δυναστείας. Μέχρι την απελευθέρωση του Καρόλου το 1289, την αντιβασιλεία ασκούσαν ο Ροβέρτος δ' Artois και ο εκπρόσωπος του Πάπα καρδινάλιος Gerard de Parme, οι οποίοι ακολούθησαν συνετή πολιτική εφαρμόζοντας τα διατάγματα του 1282 και 1283. Μετά τη στέψη στις 29 Μαΐου 1289 ο Κάρολος Β΄ συνέχισε την προς ανατολάς πολιτική του πατέρα του, διότι προείχε

3. Γεωγραφικός όρος για την απόδοση της άλλοτε βυζαντινής αυτοκρατορίας, βλ. A. CARILE, *Impero Romano e Romania, Estratto del II seminario internazionale di Studi Storici "Da Roma alla terza Roma"*, Apr. 1982, 247-261.

4. Βλ. L. CADIER, *Essai sur l'administration du royaume de Sicile sous Charles I et Charles II d'Anjou*. Paris 1891, σ. 62 κ.ε.

5. Βλ. ό.π., σ. 77 κ.ε.

6. Βλ. E. LEONARD, *Les Angevins de Naples*, Paris 1954, σ. 161.

7. Έφερε τους τίτλους "*Karolus secundus dei gratia rex Jerusalem, Sicilie, ducatus Apulie, et Principatus Capue, princeps Achaye, Andegavie, Provincie et Folcalquerii comes*", βλ. PERRAT, *Actes*, σ. 26 (7).

η εδραίωσή του στο βασίλειο και η απόκρουση της απειλής των Αραγωνίων. Η κατάσταση στην ανδεγαυική Ρωμανία είχε διαμορφωθεί ως εξής: το πριγκηπάτο της Αχαΐας διοικείται από τους βαΐλους και συγκεκριμένα το 1285-87 από το δούκα των Αθηνών Γουλιέλμο Α΄ de la Roche (1280-1287), το 1287-89 από τον ηγεμόνα Θηβών Νικόλαο Β΄ de Saint Omer (1258-1289), και το 1289 από το βαρόνο Βοστίτσας Guy de Charpigny⁸.

Η Κέρκυρα αποτελούσε μαζί με το Βουθρωτό διοικητική ενότητα και η φύλαξή της είχε ενατεθεί στον κόμητα της Κεφαλονιάς και Ζακύνθου Ριχάρδο, ενώ η «Αλβανία» είχε κατά το μεγαλύτερο μέρος, περιέλθει στο Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο μετά τη μάχη του Βερατίου το 1281. Το Δυρράχιο περιήλθε στα αυτοκρατορικά στρατεύματα το 1284⁹.

Με την προσέγγιση των εγγράφων, τα οποία για πολλά θέματα αποκλειστική πηγή, παρά την αποσπασματικότητα και ανεπάρκεια των πληροφοριών, δίνεται μια εικόνα της ανδεγαυικής κυριαρχίας στη Ρωμανία κατά την τελευταία δεκαετία του 13ου αιώνα.

Τα στοιχεία για την περίοδο της αντιβασιλείας είναι ελάχιστα: συγκεκριμένα αναφέρεται ότι το 1286 ο Ροβέρτος d' Artois εκχώρησε στον Ούγο de Brienne κόμητα του Lecce την υπόλοιπη βαρωνεία της Καρύταινας¹⁰. Σημειωτέον ότι ο Ούγος είχε ήδη κληρονομήσει το 1279 τη μισή βαρωνεία της Καρύταινας από τη σύζυγό του Ισαβέλλα de la Roche, χήρα του Γοδεφρείδου της Καρύταινας¹¹. Επίσης σε άλλες περιπτώσεις αναφέρονται άδειες εξαγωγής τροφίμων, χωρίς την καταβολή δασμών, από την Απουλία για λογαριασμό ευγενών του πριγκηπάτου, όπως του Ούγου de Brienne¹² του Νικολάου Β΄ de Saint Omer¹³ ή του κοντόσταβλου του πριγκηπάτου Ιωάννη Chauderon¹⁴.

8. Βλ. A. BON, *La Morée Franque. Recherches historiques, topographiques et archéologiques sur la principauté d' Achaïe* (1205-1430), Paris 1969, σ. 159.

9. Βλ. A. DUCCELLIER, *La façade maritime de l' Albanie au Moyen Age. Durazzo et Valona du XIe au XVe s.*, Thessaloniki 1981, σ. 261, 323. D. GEANAKOPOLOS, *Ο αυτοκράτωρ Μιχαήλ Παλαιολόγος και η Δύσις (1258-1282)*, Αθήνα 1969, σ. 244-246. P. SOUSTAL - J. KODER, *Nikopolis und Kephallenia, Tabula Imperii Byzantini* 3, Wien 1981, σ. 66.

10. *Registri*, τ. XXVIII, σ. 119 (86).

11. Καρπός αυτού του γάμου που διήρκεσε από το 1277 ως το 1279 με το θάνατο της Ισαβέλλας ήταν ο Gautier, τελευταίος δούκας του βουργουνδικού δουκάτου των Αθηνών (1308-1311), βλ. σχετ. BON, *Morée*, σ. 149-150.

12. *Registri*, τ. XXIX, σ. 68 (88), σ. 69 (89): *libere a jure exiture certam frumenti possent extrahere*.

13. 'Ο. π., τ. XXIX, σ. 67 (87).

14. 'Ο. π., τ. XXIX, σ. 66 (85), σ. 67 (86).

Όταν ο Κάρολος Β΄ ανέλαβε τη διακυβέρνηση του βασιλείου απέδωσε ιδιαίτερη σημασία στη διατήρηση καλών σχέσεων με τους υποτελείς του, που εκδηλωνόταν κυρίως με εκχωρήσεις γης και διευκολύνσεις, ενώ συγχρόνως ανέπτυξε έντονη διπλωματική δραστηριότητα με τον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Β΄ (1282-1328) και το δεσπότη της Ηπείρου Νικηφόρο Α΄ (1271-1296). Έτσι ιδιαίτερη γενναιοδωρία επέδειξε στη νύφη του Ισαβέλλα, κόρη του Γουλιέλμου Β΄ Villehardouin και χήρα από το 1277 του αδελφού του Φιλίππου, με την εκχώρηση των κάστρων του Bucelet (Αράκλοβον στα Σκορτά) και της Καρύταινας τον Ιούλιο 1289¹⁵. σε αντάλλαγμα της Καρύταινας, που αφήρεσε από τον Ούγο de Brienne, του εκχώρησε το κάστρο του Beauvoir (Bellovidere, Ποντικόκαστρο, Κατάκωλο Ηλείας)¹⁶. Λίγο αργότερα όμως, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, ο Ούγος το αντήλλαξε με γη στο Bari (*terram Cupersani sitam in justiciaratu terre Bari*)¹⁷ που ανήκε στον Ιωάννη Chauderon. Ο Κάρολος στη συνέχεια προέβη και σε άλλες εκχωρήσεις στην περιοχή του Lecce για λογαριασμό του ευνοούμενού του¹⁸. Το Ιανουάριο 1290 ο Ανδεγαυός βασιλέας παρεχώρησε το πριγκηπάτο της Αχαΐας στην Ισαβέλλα, το σύζυγό της Φλωρέντιο d' Hainaut και τους νόμιμους απογόνους τους, λόγω ειδικής εύνοιας (*de gratia speciali*)· απέστειλε μάλιστα εκπροσώπους να λάβουν για λογαριασμό τους τον όρκο πίστωσης και υποτελείας από τους βαρώνους και τους μεγάλους υποτελείς του πριγκηπάτου¹⁹. Συγκεκριμένα, τον Μάρτιο 1290, έδωσε εντολή στο Φλωρέντιο να λάβει τον όρκο υποτελείας του Βαρθολομαίου Α΄ Ghisi για τα νησιά και τις γαίες που είχε στο πριγκηπάτο²⁰. Οι μόνοι υποτελείς που αρνήθηκαν να δώσουν όρκο υποτελείας στην Ισαβέλλα και το Φλωρέντιο ήταν η δούκισσα των Αθηνών Ελένη Δούκα Κομνηνή²¹ και ο μαρκήσιος της Βοδονίτσας Θωμάς Pallavicini με

15. Ό.π., τ. XXX, σ. 42 (68), σ. 76 (218), σ. 77 (222), PERRAT, Actes, σ. 21 (1), σ. 22 (2).

16. Registri, τ. XXX, σ. 81 (234), PERRAT, Actes, σ. 23 (3) ... concessimus de gratia speciali.

17. Registri, τ. XXXII, σ. 77 (4), PERRAT, Actes, σ. 25 (6)., βλ. BON, Morée, σ. 164-165.

18. Βλ. PERRAT, Actes, σ. 32 (10).

19. Ό.π., σ. 26 (7): Ysabellam vel nobilem virum Florencium de Hannonia ... in corporalem possessionem dicti principatus. Υποτελείς ήταν οι ηγεμόνες Νάξου, Ευβοίας, Κεφαλονιάς, Αθηνών, Άμφισσας, Βοδονίτσας, βλ. BON, Morée, σ. 120, The Chronicle of Morea, έκδ. J. SCHMITT, London 1904, ανατ. Groningen 1967, σ. 194, στ. 2891 - 2895.

20. Registri, τ. XXXV, σ. 90 (213), (214), σ. 89 (212), PERRAT, Actes, σ. 33 (12), (13). Ο Βαρθολομαίος (+1303) ήταν κύριος της Τήνου, Μυκόνου, Σκύρου, Σκιάθου και Σκοπέλου, βλ. σχετ. R. LOENERTZ, Les Ghisi, dynastes vénitiens dans l' archipel (1207-1390), Firenze 1975, σ. 89-104.

21. Χήρα του δούκα των Αθηνών Γουλιέλμου de la Roche (1280-87), παντρεύεται το 1291 τον Ούγο de Brienne και παραμένει επίτροπος του ανήλικου γιου της Guyot ως το 1294.

τη δικαιολογία ότι όφειλαν όρκο υποτέλειας μόνο στον ίδιο τον Κάρολο²². Ένας μικρός, αλλά ενδεικτικός, αριθμός εγγράφων αφορά στις σχέσεις του Καρόλου με τη δούκισσα και στην περιέργη ομολογουμένως αστάθεια που επέδειξε στο θέμα της υποτέλειας. Η διαμάχη συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια παρά τις αλλεπάλληλες προσπάθειες του Καρόλου να της αποσπάσει τον όρκο για λογαριασμό του Φλωρεντίου και της Ισαβέλλας²³. Η Ελένη δεν υποχώρησε ούτε μετά το γάμο της με τον Ούγο de Brienne, έναν από τους ισχυρότερους ευνοούμενους του βασιλέα, το 1291²⁴. Όταν ενηλικιώθηκε ο γιος της Guyot de la Roche (Guy B', 1287-1308) τον Ιούλιο 1294, ο Κάρολος δέχτηκε από τον ίδιο την υποβολή της υποτέλειας²⁵, αλλά λίγες μέρες αργότερα απαίτησε από τη δούκισσα και τον Ούγο να δώσουν τον όρκο υποτέλειας στο Φλωρέντιο²⁶. έφθασε μάλιστα στο σημείο να διατάξει τους φεουδάρχες των Αθηνών να αρνηθούν να παρέχουν τις νόμιμες υπηρεσίες τους στο δούκα, εφ' όσον ο τελευταίος και η μητέρα του επέμεναν στην αδιάλλακτη στάση τους να μην αναγνωρίζουν την επικυριαρχία του Φλωρεντίου²⁷. Τον επόμενο μήνα, Αύγουστο 1294, πραγματοποιήθηκε ο γάμος του Φιλίππου Τάραντος, γιού του Καρόλου με τη Θαμάρ, κόρη του Νικηφόρου της Ηπείρου μετά από μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις και ο βασιλέας του εκχώρησε όλες τις ανδεγαυικές κτήσεις στη Ρωμανία²⁸, διέταξε μάλιστα τους υπηκόους να του δώσουν όρκο υποτέλειας²⁹. Ο Φλωρέντιος φαίνεται ότι είχε αρχικά αντιρρήσεις, αλλά υποχρεώθηκε να υποχωρήσει τον Μάρτιο 1295 και να

22. PERRAT, Actes, σ. 29 (9): *renuerunt sacramentum fidelitatis et ligium homagium ... quod dominium principatus eiusdem ad eundem dominum regem et successores suos immediate devolvatur ...* Ο ηγεμόνας των Αθηνών (πήρε τον τίτλο του δούκα το 1260) Guy de la Roche (1225-1260), ήταν υποτελής του πρίγκηπα της Αχαΐας μόνο για το Άργος και το Ναύπλιο, αλλά μετά την ήττα του στον πόλεμο της Ευβοϊώτικης διαδοχής (Καρύδι, 1258) υποχρεώθηκε να δώσει όρκο υποτέλειας στο Γουλιέλμο Villehardouin για το δουκάτο. Στη συνθήκη του Viterbo δεν γίνεται ειδική μνεία, αλλά όπως προκύπτει, οι Ανδεγαυοί θεωρούσαν αυτόνομο ότι το δουκάτο αποτελούσε εξάρτημα του πριγκηπάτου.

23. Registri τ. XXXV, σ. 105 (256), σ. 129 (327), PERRAT, Actes, σ. 36 (16), (17).

24. PERRAT, Actes, σ. 61 (55): *dicta sacramenta et homagia facere renuerunt.*

25. Ό.π., σ. 101 (100).

26. Ό.π., σ. 105 (106), σ. 106 (107).

27. Ό.π., σ. 107 (108), σ. 108 (109), σ. 109 (111).

28. Ό.π., σ. 113 (116): *honores, dignitates, jurisdictiones, fidelitates, servicia et prestationes homagiorum ac jura et actiones que nobis in principatu Achaie, ducatu Athenarum, regno Albanie, provincia Blachie ac in ceteris locis imperii seu partium Romanie, tam in terra firma quam in insulis ... concedimus et donamus in feudum.*

29. Ό.π., σ. 122 (129): εντολή στους κληρονόμους να δώσουν στο Φίλιππο τον όρκο υποτέλειας που όφειλαν στο βασιλέα.

αποδεχθεί την επικυριαρχία του Φιλίππου³⁰.

Ο Guyot επωφελήθηκε από τις αλλαγές και εξακολουθούσε να αρνείται την υποτελία· τον Οκτώβριο 1296 ο Κάρολος επανήλθε, λόγω της παραιτήσεως του Φιλίππου από την επικυριαρχία των Αθηνών, και απαίτησε από το δούκα να δώσει τον όρκο στο Φλωρέντιο³¹. Το πρόβλημα εξομαλύνθηκε το 1299, όταν η Ισαβέλλα - χήρα του Φλωρεντίου από το 1297 -, αποφάσισε να συσφίξει τις σχέσεις με το δουκάτο, νυμφεύοντας την κόρη της Mahaut με τον Guyot· ο Κάρολος, αν και αντίθετος αρχικά, συγκατατέθηκε στο γάμο τον Απρίλιο 1300³².

Άξιο προσοχής είναι το γεγονός ότι ο Κάρολος, ακολουθώντας την παράδοση του πατέρα του, ήθελε να ενημερώνεται για όλα τα θέματα που αφορούσαν στους υποτελείς της Ρωμανίας³³ και φρόντιζε να αποκαθιστά την τάξη όπου σημειώνονταν αδικίες· έτσι τον Ιούλιο 1294 παρενέβη για λογαριασμό της χήρας του Ιωάννη Chauderon για να την αποκαταστήσει στο κάστρο του Beauvois που είχε παραχωρήσει ο Ούγος de Brienne στο σύζυγο της³⁴, ενώ το 1296 επενέβη για λογαριασμό της Μαργαρίτας, αδελφής της Ισαβέλλας, για να την αποκαταστήσει στην Κατοχή της Βόνιτσας στο νομό Αιτωλοακαρνανίας, που της είχε άδικα αφαιρεθεί από αξιωματούχους του Φιλίππου³⁵, και γενικότερα απαιτούσε να ανακληθούν παράνομες πωλήσεις φεοúδων που πραγματοποίησαν αξιωματούχοι του γιου του στη Ρωμανία³⁶· άλλοτε φρόντιζε να αποκατασταθούν ζημιές που υπέστησαν έμποροι που έπεσαν θύματα πειρατείας στη θαλάσσια περιοχή του πριγκηπάτου³⁷ και να επιστραφούν χρήματα σε «αστό» της Γλαρένζας³⁸, που του είχαν παλαιότερα αφαιρεθεί. Επίσης ο Κάρολος

30. Ό.π., σ. 134 (145), (146).

31. Ό.π., σ. 163 (191).

32. Ό.π., σ. 181 (211), σ. 201 (237), βλ. και BON, Μορέε, σ. 171-172.

33. Τον Απρίλιο 1290 ζήτησε από το Φλωρέντιο να του παρουσιάσει τις εκθέσεις όλων των προηγούμενων αξιωματούχων του πριγκηπάτου, βλ. PERRAT, Actes, σ. 34 (14), Registri, τ. XXXV, σ. 111 (274).

34. Registri, τ. XXX, σ. 81 (234), PERRAT, Actes, σ. 100 (99), βλ. ανωτέρω υποσημείωση 17.

35. PERRAT, Actes, σ. 163 (190).

36. Ό.π., σ. 176 (204), σ. 178 (206), σ. 186 (215), σ. 188 (216).

37. Ό.π., σ. 59 (53), σ. 193 (224).

38. Ό.π., σ. 70 (67): *noster ligius ac burgensis ... pecuniam indebite arrestatam restituere sibi velitis...* Η Γλαρένζα διοικητικό και οικονομικό κέντρο του πριγκηπάτου ήδη από το 1223, αποτελούσε λόγω θέσεως ένα πολυσύχναστο εμπορικό λιμάνι, όπου είχαν εγκατασταθεί Ιταλοί έμποροι· τα άτομα αυτά εκτός από τις εμπορικές δραστηριότητες αντλούσαν εισοδήματα και από φέουδα που τους είχαν εκχωρηθεί σαν αντάλλαγμα για υπηρεσίες που προσέφεραν στους ηγεμόνες. Οι Ανδεγαυοί συχνά χρησιμοποιούσαν τους «αστούς» αυτούς σε εμπιστευτικής φύσεως αποστολές.

δεν παρέλειπε να προβαίνει σε ευνοϊκές ρυθμίσεις, επικυρώσεις ή νέες εκχωρήσεις γης, για λογαριασμό πιστών υποτελών του. Έτσι θέσπισε ότι ο Φλωρέντιος d' Hainaut κληρονομούσε περιουσία στο πριγκηπάτο ίση με όση αναγκάστηκε να πωλήσει στη Γαλλία, στην περίπτωση που η Ισαβέλλα πέθαινε πριν από αυτόν χωρίς απόγονο³⁹, ενώ η Μαργαρίτα, αδελφή της Ισαβέλλας, δικαιούτο ετήσιο εισόδημα 100 ουγγιών χρυσού από τις 200 που εισέπραττε ο σύζυγός της Isnard de Sabran (ή d' Ansois) από το «fondaco» του Trani⁴⁰. Ο Mino Mainetti, έμπορος από τη Σιέννα και κάτοικος της Γλαρένζας, διατηρούσε ανενόχλητος τα φέουδα που είχε στην Καλαμάτα, όπως και την εμπορική ατέλεια στο πριγκηπάτο⁴¹, ενώ ο «αστός» της Γλαρένζας Amine de Gracianelle και η σύζυγός του αποδέχτηκαν αστική γη (*biens en bourgeoisie*) που είχε κληρονομήσει η τελευταία από τον πατέρα της⁴².

Συχνά ο Κάρολος έδινε άδεια σε υποτελείς και συμμάχους για ελεύθερη εξαγωγή προϊόντων, κυρίως σιτηρών και ίππων από το βασίλειο. Όπως προκύπτει από τα έγγραφα, η σιτοπαραγωγή του πριγκηπάτου και η εκτροφή ίππων δεν επαρκούσε για να καλύψει τις ανάγκες ανεφοδιασμού και η εισαγωγή κρίνονταν αναγκαία· είναι δε χαρακτηριστικό ότι αναγραφόταν πάντα η ακριβής ποσότητα σιτηρών, όπως και ο αριθμός των ίππων, διότι ο Κάρολος απαιτούσε να έχει πλήρη και λεπτομερή ενημέρωση για όλα τα θέματα· έτσι στην Ισαβέλλα και το Φλωρέντιο επέτρεψε την εξαγωγή 2.000 salme σίτου το 1292⁴³, 1.500 salme το 1294⁴⁴, 2.000 salme το 1295⁴⁵ και 2.000 salme σίτου και 1.000 κριθής το 1296⁴⁶, στην αδελφή της Μαργαρίτα 2.000 salme σίτου κάθε χρόνο για ανεφοδιασμό των κάστρων της ή για πώληση⁴⁷, στη Θαμάρ 2.000 salme σίτου⁴⁸, σε έμπιστους (*familiares*) της Ισαβέλλας 300 salme⁴⁹, ενώ σε απεσταλμένους του Ανδρόνικου Β΄

39. PERRAT, Actes, σ. 32 (11), Registri, τ. XXXV, σ. 86 (205).

40. PERRAT, Actes, σ. 111 (113).

41. Ό.π., σ. 97 (94).

42. Ό.π., σ. 24 (4), Registri τ. XXX σ. 116 (417), βλ. σχετ. CH. PERRAT, - P. PRAWER, Une tenure en bourgeoisie de Morée au XIIIes, en *Revue d'histoire du droit francais et étranger*, σ. 4, 33 (1955), 99-102.

43. PERRAT, Actes, σ. 56 (48), Η salma αντιστοιχούσε με 160 λίτρα, βλ. σχετ. ΝΤΟΥΡΟΥ-ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, Ανδεγαυική κυριαρχία, σ. 57.

44. PERRAT, Actes, σ. 112 (115).

45. Ό.π., σ. 143 (157).

46. Ό.π., σ. 166 (193).

47. Ό.π., σ. 166 (193), σ. 167 (194).

48. Ό.π., σ. 153 (174).

49. Ό.π., σ. 167 (195).

200 salme κριθής⁵⁰ στον Ούγο de Brienne 82 ίππους⁵¹ και 12 ημιόνους⁵², σε έμπιστο του Φλωρεντίου έξι ημιόνους⁵³ και λίγο αργότερα 18⁵⁴, ενώ σε έμπιστο του Gautier de Brienne το 1299 16 ίππους⁵⁶.

Άλλοτε ο Κάρολος παρείχε άδειες εξόδου και ασφαλούς μεταφοράς ευγενών προσώπων από λιμάνια της Απουλίας στη Ρωμανία· αναφέρονται άδειες για το Φλωρέντιο το 1292⁵⁶ και 1294⁵⁷, για τον Guy de Charpigny⁵⁸, για απεσταλμένο του τάγματος των Ναϊτών στην Αχαΐα⁵⁹, για Ανδεγαυούς απεσταλμένους⁶⁰, αλλά και για απεσταλμένους του Ανδρόνικου⁶¹, του Νικηφόρου⁶² και του σεβαστοκράτορα Κωνσταντίνου⁶³.

Σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα έγγραφα που αφορούν αποκλειστικά την πολιτική που άσκησε ο Κάρολος στην άλλη ανδεγαυική κτήση, την Κέρκυρα. Αν και ο ίδιος δεν επισκέφτηκε ποτέ την περιοχή, φρόντιζε να ενημερώνεται και επενέβαινε όταν του ζητείτο, προκειμένου να διευθετήσει προβλήματα που ανέκυπταν ανάμεσα στην τοπική διοίκηση και την λατινική εκκλησία ή τους κατοίκους του νησιού, εξακολουθούσε μάλιστα να παρεμβαίνει και μετά την εκχώρηση του νησιού στο γιού του Φίλιππο του Τάραντος. Ο αριθμός των εγγράφων του Καρόλου Β΄ ήταν μικρός, σε σχέση με αυτά του πατέρα του, αλλά ενδεικτικός των τομέων που τον απασχολούσαν· αυτοί ήσαν η οργάνωση της κτήσεως (διοίκηση, άμυνα), η προστασία της λατινικής εκκλησίας από αυθαιρεσίες των αξιωματούχων και η λήψη ευνοϊκών μέτρων για τους κατοίκους (επικύρωση παλαιών προνομίων, παροχή νέων διευκολύνσεων).

Αρχικά λοιπόν, τον Απρίλιο 1290, ο Κάρολος μετέφερε τη φύλαξη της Κέρκυρας από το Ριχάρδο της Κεφαλονιάς στο Φλωρέντιο⁶⁴, αλλά σε

50. Ό.π., σ. 46 (30).

51. Ό.π., σ. 64 (58).

52. Ό.π., σ. 75 (73).

53. Ό.π., σ. 77 (77).

54. Ό.π., σ. 90 (85).

55. Ό.π., σ. 181 (209).

56. Ό.π., σ. 55 (46).

57. Ό.π., σ. 111 (114).

58. Ό.π., σ. 55 (45).

59. Ό.π., σ. 91 (86).

60. Ό.π., σ. 151 (169).

61. Ό.π., σ. 57 (50), 68 (65), 152 (170), (171), (172), σ. 153 (173).

62. Ό.π., σ. 66 (60), 68 (64), 71 (68), 159 (184).

63. Ό.π., σ. 159 (183).

64. Registri, τ. XXXV, σ. 111 (275), PERRAT, Actes, σ. 35 (15): *insulam de Curpho, cum omnibus castris sitis in eadem insula necnon castrum de Protento... velimus per te (principi Achaye)... custodiri.*

λίγους μήνες ανέθεσε στο διοικητή των ανδεγαυικών στρατευμάτων στη Ρωμανία Rousseau de Sully, να παραχωρήσει το νησί σε όποιον αξιωματούχο αποσταλεί⁶⁵. το Μάιο 1292 γνωστοποιήθηκε ο διορισμός στον Ιωάννη d' Audeloncourt (Fausselette)⁶⁶ και ενημερώθηκαν σχετικά οι φρούραρχοι (*castellani castri sancti Angeli, castri veteris, Castri novi et Prothonto*)⁶⁷, ενώ κλήθηκε ο προηγούμενος διοικητής Mauger de Bussy να παραδώσει τα εισοδήματα της κτήσεως⁶⁸.

Δύο χρόνια αργότερα, ο Κάρολος διόρισε διοικητή του νησιού τον Γουλιέλμο Grosseteste⁶⁹ και φρόντισε για το διορισμό φρουράρχων⁷⁰.

Στις 13 Αυγούστου 1294 παρεχώρησε το νησί στο Φίλιππο Τάραντος⁷¹ και κάλεσε τους κατοίκους να του δώσουν τον όρκο πίστεως⁷². Την ουσιαστική όμως διοίκηση ασκούσαν οι βάιλοι, διότι ο Φίλιππος δεν ήλθε ποτέ στις κτήσεις του⁷⁴.

Το νησί επικέντρωνε το ενδιαφέρον του Καρόλου λόγω της στρατηγικής θέσεώς του· έτσι έδωσε εντολή να επισκευαστούν όποια σημεία των κάστρων χρειάζονταν⁷⁵, ενώ συγχρόνως να κατεδαφιστούν σπίτια που είχαν κτιστεί στους πρόποδες του κάστρου της πόλεως, διότι αποτελούσαν απειλή⁷⁶. Για την πληρωμή των ανδεγαυικών στρατευμάτων και τον εξοπλισμό των πλοίων⁷⁷ που έστελνε στη Ρωμανία διέθετε είτε εισοδήματα του βασιλείου, όπως εισπράξεις από τη φορολογία των επαρχιών⁷⁸ ή από την εξαγωγή των προϊόντων⁷⁹, είτε εισοδήματα του νησιού κυρίως

65. Ό.π., σ. 45 (27).

66. Ό.π., σ. 50-52 (35): *te capitaneum ac rectorem et gubernatorem totius insule*.

67. Ό.π., σ. 52 (36-39).

68. Ό.π., σ. 54 (42).

69. Ό.π., σ. 93 (90), σ. 98 (95).

70. Ό.π., σ. 132 (142), σ. 181 (210).

71. Ό.π., σ. 114 (117): *in feudum concedimus de patrie caritatis affectu et gratia speciali, sub censu annuo sex samitorum de tribus coloribus*.

72. Ό.π., σ. 115 (118).

73. Συγκεκριμένα αναφέρονται ο Guy de Charpigny το 1294 (ό.π., σ. 117 (121)), ο Simon de Marzy το 1296, ο Γουλιέλμος Grosseteste το 1298 (σ. 171 (201)) ο Γοδεφρείδος de Port το 1299 (σ. 185 (214)).

74. Ό.π., σ. 128 (135): *ad partes Romanie te presencialiter transferre non possis*.

75. Ό.π., σ. 120 (125).

76. Ό.π., σ. 94 (91).

77. Ό.π., σ. 116 (119), (120): *pro armandis vassellis ad partes Romanie*.

78. Ό.π., σ. 130 (138), σ. 131 (139): *pro stipendiis dicte gentis... de pecunia generalis subventionis*.

79. Ό.π., σ. 129 (137): *pro jure exiture... transmittende... pro stipendiis certe gentis ad arma...*

από το μονοπώλιο του αλατιού⁸⁰.

Ἄξια προσοχής είναι τα έγγραφα που αφορούσαν διαμαρτυρίες του λατίνου αρχιεπισκόπου του νησιού για καταπατήσεις εκκλησιαστικής περιουσίας από τα διοικητικά όργανα· ο βασιλέας με αυστηρό τρόπο απαίτησε να σταματήσουν οι αυθαιρεσίες σε βάρος της εκκλησίας⁸¹, αλλά, όπως προκύπτει από την επανάληψη των παραπόνων⁸², η κατάσταση επιδεινώθηκε, ώστε αναγκάστηκε να ζητήσει από τον τοπικό διοικητή την τιμωρία του οικονομικού αξιωματούχου (*massarius*) και την αποκατάσταση των ζημιών⁸³.

Ἄλλος τομέας των καθηκόντων του Καρόλου αποτελούσε η παροχή διευκολύνσεων σε απογόνους παλαιών αξιωματούχων του πατέρα του, αλλά και σε απλούς υπηκόους, σε μια προσπάθεια να φανεί γενναϊόδωρος και δίκαιος.

Συγκεκριμένα απήλλαξε τους κληρονόμους του πρώτου διοικητή του νησιού Gazo Chinardo (1266) από παλαιότερα χρέη⁸⁴, και ζήτησε να επιστραφεί στον Berlangario de Sancto Felice το δάνειο που είχε συνάψει ο πατέρας του Jordano (διοικητής του νησιού 1272 - 1284)⁸⁵. Ικανοποίησε αίτημα των κατοίκων της πόλεως απαλλάσσοντάς τους από την καταβολή εμπορικού τέλους για τον χρόνο που χρωστούσαν, ενώ απαίτησε από τον λατίνο αρχιεπίσκοπο να μην κατακρατεί παράνομα εισφορές των κατοίκων που δικαιούνταν να εισπράττουν οι έλληνες ιερείς της πόλεως⁸⁶. Επίσης ζήτησε να αρθεί η αδικία σε βάρος δύο χηρών, οι οποίες είχαν απωλέσει τις περιουσίες τους, διότι οι άνδρες τους υπήρξαν συμπολεμιστές του Μαμφρέδου, και να μην παρεμποδίζει ο αρχιεπίσκοπος την εφαρμογή

80. Ὁ.π., σ. 193 (225), σ. 194 (226), σ. 200 (235).

81. Ὁ.π., σ. 89 (83): *bonis turbant indebite et multipliciter inquietant... Bona ipsa esse dicuntur hec curatoria dela Perchia, curatoria de Marinoto, curatoria de la Tamarra, curatoria de Marinoto Alethini, curatoria de Paliopoli*, βλ. ΝΤΟΥΡΟΥ - ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, *Ανδεγαυική κυριαρχία*, σ. 136.

82. PERRAT, *Actes*, σ. 149 (167), 150 (168).

83. Ὁ.π., σ. 183 (213): *idem Iohannes Peregrinus sacrilegus et fractor ecclesie plures sententias excommunicationis... quod eum inde peniteat... quod omnia et singula dampna plene restituantur*.

84. Ὁ.π., σ. 95 (93), ΝΤΟΥΡΟΥ - ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, *Ανδεγαυική κυριαρχία*, σ. 59.

85. PERRAT, *Actes*, σ. 65 (59): *mutuasse de suo proprio... pro nostris serviciis*.

86. Προφανώς πρόκειται για το σώμα των 32 *oratores*, βλ. P. LEMERLE, *Trois actes du despote d' Epire Michel II concernant Corfou connus en traduction latine, en Le monde de Byzance, Histoire et institutions, Variorum Reprints, London 1978, VI, σ. 420, A. X. ΤΣΙΓΓΑΣ, Η εκκλησία της Κέρκυρας κατά την Λατινοκρατία (1267-1797), Κέρκυρα 1969, σ. 20-21, 72-73.*

παλαιάς συνθήειας, σύμφωνα με την οποία όποιος έκτιζε εκκλησία και την επάνδρωνε, επωφελείτο από τα κέρδη.

Ιδιαίτερη σημασία για την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση του νησιού έχει το έγγραφο της 29 Απριλίου 1294⁸⁸, το οποίο επικύρωνε τα παλαιά προνόμια των κατοίκων που τους είχε παραχωρήσει ο δεσπότης της Ηπείρου Μιχαήλ Β' (1231-1268) τον Δεκέμβριο 1236, ενώ συγχρόνως αποτελεί τη μοναδική σωζόμενη λατινική μετάφραση του χρυσόβουλλου αυτού⁸⁹: σύμφωνα με αυτό οι κάτοικοι της πόλεως (*castrenses Corphiati*) απαλλάσσονταν από κάθε εισφορά (*perliberi ab omnibus fisci redditibus et gravaminibus in secula seculorum ... angariis et perangariis, panis damnis, ac omnibus aliis vexactionibus ... nec etiam in na vigandum per mare nec ad opus nostrum ...*) και τους παρεχόταν η δυνατότητα να εμπορεύονται χωρίς την καταβολή τελών (*acchomerhiati*), δινόταν ελευθερία και ατέλεια στους ιερείς της πόλεως, ενώ απαιτούνταν από τους χωρικούς (*villanis agraphis*) μόνο 12 λίβρες τρικεφάλων και από τους υπόλοιπους κατοίκους του νησιού (*exocastrini*) μόνο 10 λίβρες τρικεφάλων.

Άλλος σημαντικός τομέας των ενδιαφερόντων του Καρόλου ήταν η διπλωματική δραστηριότητα που ανέπτυξε με τους Βυζαντινούς ηγεμόνες, τον Ανδρόνικο, το Νικηφόρο και τους σεβαστοκράτορες της Θεσσαλίας. Έγγραφα που αφορούσαν σε διαπραγματεύσεις για συνοικέσια, σύναψη ειρήνης ή προστασία διπλωματικών απεσταλμένων διαμόρφωναν το κλίμα που επικρατούσε.

Συγκεκριμένα από το 1290-1295 συνεχίζονταν οι άκαρπες, όπως αποδεικνύονταν στο τέλος, διαπραγματεύσεις για το γάμο του Μιχαήλ, πρωτότοκου γιου του Ανδρόνικου με την ανηψιά του Καρόλου Αικατερίνη de Courtenay, εγγονή του τελευταίου λατίνου αυτοκράτορα Βαλδουίνου Β' (1228-1261) και κληρονόμο των τίτλων του. Αν και ο αυτοκράτωρ έβλεπε ευνοϊκά την προσέγγιση των δύο οίκων, - ο ίδιος είχε νυμφευθεί την Ειρήνη (Γιολάντα) Μομφερατική, κληρονόμο των δικαιωμάτων στο λατινικό βασίλειο της Θεσσαλονίκης -, το συνοικέσιο δεν πραγματοποιήθηκε⁹⁰. Το 1296 έληξε η εξαετής ανακωχή των δύο δυνάμεων και νέες εχθροπραξίες συντάραξαν την Πελοπόννησο, η οποία ως τότε διήγε περίοδο

87. PERRAT, Actes, σ. 94 (92).

88. Ό.π., σ. 78 (79).

89. Βλ. LEMERLE, Trois actes, σ. 414-418, D. JACOBY, La féodalité en Grèce médiévale. Les Assises de Romanie, sources, application et diffusion, Paris 1971, σ. 254-5.

90. Registri, XXXII, σ. 137 (37), PERRAT, Actes, σ. 123 (130), βλ. G. OSTROGORSKI, Ιστορία του Βυζαντινού κράτους, τ. Γ, 1981, σ. 176-178.

γαλήνης χάρη στη συνετή διακυβέρνηση του Φλωρεντίου⁹¹. Τον επόμενο χρόνο ο πρίγκηπας πέθανε και η Ισαβέλλα παρέμεινε μόνη να διαπραγματευτεί την ανακωχή⁹². Τέλος το 1300 η πριγκίπισσα ανέλαβε να υπογράψει την ειρήνη με τον Ανδρόνικο για όλες τις ανδεγαυικές κτήσεις στη Ρωμανία⁹³, και όλοι οι υποτελείς κλήθηκαν να σεβαστούν τη συνθήκη⁹⁴. Οι Ανδεγαυοί από παλαιότερα διατηρούσαν καλές σχέσεις με το δεσπότη της Ηπείρου Νικηφόρο και τον αδελφό του δούκα Νεοπάτρας Ιωάννη (1271-1295)⁹⁵. Από το 1291 ο Κάρολος προετοίμαζε συνοικέσιο για ένα γιού του, το Φίλιππο ή το Ροβέρτο και την κόρη του Νικηφόρου Θαμάρ⁹⁶· τελικά ο γάμος πραγματοποιήθηκε το 1294 με το Φίλιππο Τάραντος⁹⁷. Οι γιοί του Ιωάννη, Κωνσταντίνος (1296-1303) και Άγγελος έδωσαν όρκο πίστεως και υποτελείας για όλα τα φέουδα που κατείχαν στη Ρωμανία, μετά το θάνατο του πατέρα τους το 1295⁹⁸. Τον ίδιο χρόνο οι αδελφοί εισέβαλαν στην Ήπειρο⁹⁹, αλλά το 1296 ο σεβαστοκράτορας Κωνσταντίνος υπέγραψε συνθήκη με το Νικηφόρο¹⁰⁰.

Όπως προκύπτει από τη μελέτη των εγγράφων, ο Κάρολος Β΄ στις βασικές γραμμές ακολούθησε την πολιτική του πατέρα του¹⁰¹. Αν και το σχέδιο της εκστρατείας στη Ρωμανία είχε ουσιαστικά απομακρυνθεί μετά από την απώλεια της Σικελίας¹⁰², ο Ανδεγαυός βασιλέας φρόντιζε να επανδρώσει τις κτήσεις και να ενημερώνεται για ό,τι αφορούσε τη διοίκηση και την άμυνα, διατηρούσε καλές σχέσεις τόσο με τους υποτελείς και την λατινική εκκλησία όσο και με τους απλούς κατοίκους και επενέβαινε

91. Βλ. FR. DÖLGER, *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches*, τ. Δ΄ (1282-1341), Berlin 1960· στοιχεία για την πολιτική του Φλωρεντίου στο πριγκηπάτο δίνει το Χρονικό του Μορέως, εκδ. J. SCHMITT, σ. 550-574, στ. 8501-8862, BON, *Morée*, σ. 169-171, ANGELIKI LAIOU, *Constantinople and the Latins*, Camb. Mass. 1972, σ. 39-43.

92. PERRAT, *Actes*, σ. 190 (219).

93. Ό.π., σ. 201 (236).

94. Ό.π., σ. 201 (237): *treugas ipsas ... teneas inviolabiliter et observes*, σ. 202 (239).

95. Το 1279 υπογράφεται η επίσημη συνθήκη Κάρουλου Α΄ και Νικηφόρου, βλ. σχετ. D. NICOL, *The relations of Charles of Anjou with Nicephorus of Epirus*, εν *Studies in Late Byzantine History and Prosopography*, Variorum Reprints, V. London 1986.

96. PERRAT, *Actes*, σ. 39 (21), σ. 53 (41).

97. Ό.π., σ. 103 (103).

98. Ό.π., σ. 136 (147), (148), σ. 147 (164).

99. Ό.π., σ. 141 (155), βλ. και OSTROGORSKI, *Ιστορία, Γ΄*, σ. 177-178.

100. PERRAT, *Actes*, σ. 160 (185).

101. βλ. P. HERDE, *Karl I von Anjou*, Stuttgart 1979, σ. 85-98, ΝΤΟΥΡΟΥ - ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, *Ανδεγαυική κυριαρχία*.

102. Βλ. ST. RUNCIMAN, *The sicilian Vespers*, Camb. University 1958, GEANAKOPLIS, *Μιχαήλ Παλαιολόγος*, σ. 247 - 268.

όταν χρειαζόταν, για να πατάξει καταχρήσεις αξιωματούχων του και να επαναφέρει την τάξη. Η συχνή επισήμανση όμως αυθαιρεσιών της τοπικής διοικήσεως και η επανάληψη των παραπόνων από τους παθόντες έδειχνε σαφή αδυναμία της κεντρικής εξουσίας να επιβάλει ουσιαστικό έλεγχο. Η κατάσταση επιδεινώθηκε τις επόμενες δεκαετίες με αποτέλεσμα να καταστεί η ανδεγαυική κυριαρχία στη Ρωμανία τελείως τυπική και σκιώδης. Παρ' όλα αυτά, οι Ανδεγαυοί διατηρήθηκαν στην Πελοπόννησο μέχρι το 1430, όταν τα υπολείμματα του πριγκηπάτου απορροφήθηκαν από τους Βυζαντινούς και στην Κέρκυρα μέχρι το 1386, όταν το νησί παραχωρήθηκε στους Βενετούς, αλλά η παρουσία τους ήταν έντονη και δυναμική μόνο την περίοδο του Καρόλου Α'.

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΑΝΔΕΓΑΥΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ ΣΤΗ ΡΩΜΑΝΙΑ (1294-1300)

Έτος	Βάιλος Φιλίππου Τάραντος	Πρωτοβεστιάριος
1294	Guy de Charpigny ¹ Pierre de l' Isle ²	
1295	Ponsard de Durnay ³	
1296		
1297	Simon de Marzy ⁴	
1298	Guillaume Grosseteste ⁴	
1299	Geoffroi de Port ⁵	Goffrido de Pesculo ⁶
1300	Geoffroi de Port ⁵	

Πηγή 1. PERRAT, Actes, σ. 117 (121). 2. PERRAT, Actes, σ. 104 (105). 3. PERRAT, Actes, σ. 141 (155). 4. PERRAT, Actes, σ. 171 (201). 5. PERRAT, Actes, σ. 185 (214). 6. PERRAT, Actes, σ. 194 (227).

ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ ΚΕΡΚΥΡΑΣ (1289-1300)

Έτος	Capitaneus	Massarius	Castellanus	Αρχιεπίσκοπος
1289	Ριχάρδος ¹			
1290	Φλωρέντιος ¹			
1291	Φλωρέντιος ¹			
1292	J. Audeloncourt ²			
1293	J. Audeloncourt ²			
1294	G. Grosseteste ³		G. Flamingi ⁷	
1295	G. Grosseteste ³		(Castris veteris)	
1296	J. Callipulo ⁴	Theodorus ⁶		Στέφανος ⁴
1297	J. Callipulo ⁴	Theodorus ⁶		
1298	J. Callipulo ⁴	Theodorus ⁶	J. de Perseo ⁸	
1299	M. Gimellis ⁵	J. Peregrino ⁵	B. St. Hippolyte ⁸	Δημήτριος ⁵
1300			(Castris novi)	

Πηγή 1. PERRAT, Actes, σ. 35 (15). 2. PERRAT, Actes, σ. 50 (35). 3. PERRAT, Actes, σ. 93 (90). 4. PERRAT, Actes, σ. 150 (168). 5. PERRAT, Actes, σ. 183 (213). 6. PERRAT, Actes, σ. 161 (186). 7. PERRAT, Actes, σ. 132 (142). 8. PERRAT, Actes, σ. 181 (210).

*RÉSUMÉ*LA PRINCIPAUTE D' ACHAIE ET CORFOU SOUS L' AUTORITÉ ANGEVINE À LA FIN DU 13e SIÈCLE (1289-1300).

Les documents des Archives angevins de Naples sont la source officielle la plus importante pour montrer la situation générale en "Romanie" sous l' autorité angevine. Cet exposé comprend seulement des informations concernant la Morée et Corfu pendant la dernière décennie du 13e siècle sous l' autorité de Charles II. Bien que le dessein de la conquête de "Romanie" se soit éloigné après la perte de Sicile (1282), le roi angevin a continué la politique orientale de son père Charles I. Il a montré d' intérêt pour ses territoires et voudrait être informé pour chaque détail qui les concernaient (administration, défense, finances). Il a offert la hégémonie de la principauté à sa belle-soeur Isabelle, fille de Guillaume II Villehardouin et à son second mari Florent d' Hainaut, sous lesquels la Morée a connu des jours de prospérité. Plus tard il a offert Corfu à son fils Philippe de Tarente après son mariage avec Thamar d' Épire (1294). En plus il a développé une politique sage envers ses vassaux francs de Romanie et les seigneurs byzantins (l' empereur Andronic II, le despote Nicephore d' Épire). Cependant il n' a pas réussi à renforcer l' autorité angevine en Romanie qui s' affaiblit sans cesse pendant le 14e siècle.

M. DOUROU - ELIOPOULOU